

Смирнова Г.*

ДВОСТОРОННІ МІЖДЕРЖАВНІ ДОГОВОРИ – НАЙЕФЕКТИВНІШИЙ МЕХАНІЗМ МІЖНАРОДНО- ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДВОСТОРОННІХ МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИН

Багатогранний характер сучасних міжнародних відносин так чи інакше спричинює розширення сфер взаємодії держав. Цілком очевидно, що універсальні договори не можуть (в силу свого здебільшого базисного характеру) охопити усі аспекти такої співпраці. Регіональні ж договори заповнюють прогалини в тій мірі, в якій це стосується двосторонніх відносин між державами, що знаходяться в одному географічному регіоні. На підтвердження вище наведеного, А.С. Гавердовський слушно зазначає, що «існують численні питання і сфери міжнародного спілкування, врегулювання яких на універсальній основі недоцільне або неможливе». Так, відкритим залишається питання врегулювання двосторонніх відносин між державами, чиї відносини заслуговують на особливу увагу в силу своєї специфіки, але які, разом з тим можуть знаходитися як в межах певного географічного регіону, так і поза його межами. Такі відносини найчастіше вимагають двосторонньої міжнародно-правової договірної регламентації.

Розглядаючи двосторонні міжнародні договори в теоретичному аспекті, необхідно зазначити, що це такі договори, що між собою укладають дві сторони, кожна з яких може складатися чи то з одного, двох чи більше суб'єктів. Проте, **для даної роботи під двосторонніми договорами** варто розуміти такі, що укладаються між двома державами для детального міжнародно-правового регулювання їхніх відносин *inter se*. Особливістю таких договорів є, в першу чергу, неприпустимість внесення в них застережень, оскільки в такому випадку втрачається сам сенс укладення двостороннього договору, спрямованого на максимальне погодження позицій двох держав, їх інтересів та воль.

А.Н. Талалаєв наголошує на тому, що саме такі договори є основним джерелом партикулярних норм, тобто, таких, що є обов'язковими хоча б для двох держав, що є сторонами у даному двосторонньому договорі. Професор Дж. Мерілс також зазначає, що сучасному міжнародному праву все більше і більше стає притаманний партикулярний характер, тобто «увага, що приділяється у міжнародному праві специфіці окремих ситуацій та особливостям двосторонніх відносин між державами».

Співвідношення універсальних і двосторонніх міжнародних договорів, власне, і визначає роль останніх у регламентації двосторонніх міждержавних відносин. Основна увага у даному питанні приділяється тому, що саме **двосторонні договори по відношенню до договорів універсальних виконують функцію деталізації щодо регулювання двосторонніх міждержавних відносин**, оскільки саме вони конкретизують нормативні приписи універсальних міжнародних договорів для кожних окремо взятих двосторонніх відносин між державами, враховуючи при цьому ті аспекти цих взаємовідносин, що не охоплюються загальним міжнародним правом. При цьому, очевидною перевагою двосторонніх міжнародних договорів у регламентації двосторонніх відносин між державами є те, що

* студентка 5 курсу відділення «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Задорожній О.В.

такі договори укладаються, змінюються і припиняються набагато простіше ніж договори універсальні. Це безперечно дозволяє державам регулювати свої двосторонні відносини за допомогою більш гнучкого механізму, сприяючи, разом з тим, прогресивному розвитку сучасного міжнародного права. Саме таким шляхом віддзеркалюється у реальності одна з основних рис сучасного міжнародного права – його динамізм.

Таке бачення ролі і значення двосторонніх міжнародних договорів у врегулюванні двосторонніх міждержавних відносин прослідковується і в історичному контексті, оскільки сам **розвиток міжнародного права відбувається по спіралі вгору**, тобто, з кожним новим етапом розвитку міжнародного права **нормативне регулювання певної сфери двосторонніх відносин здійснюватиметься спочатку через врегулювання на двосторонній основі** (при цьому і сегмент відносин, що охоплюється у процесі регулювання буде менший, ніж в майбутньому), **потім** ті ж самі норми здобувають більш загальний характер і можуть закріплюватися **на регіональній основі**, а після того – на рівні універсальних міжнародних договорів. При цьому першопочатково закріплені положення двостороннього договору і ті положення, що будуть в майбутньому закріплені в універсальному міжнародному договорі будуть ледь схожі, оскільки останній, більш універсальний варіант, буде максимально спрощений через намагання вирішити якомога більшу кількість проблем, що повсякчас існують у міжнародних відносинах в цілому. Відповідно знов виникатиме необхідність чи то деталізації, чи то тлумачення норм, закріплених в універсальних міжнародних договорах, що спричинюватиме необхідність укладення додаткових двосторонніх договорів.

Ще однією перевагою двосторонніх договорів, що укладаються між державами, порівняно із договорами універсальними, видається також і той момент, що двосторонні міжнародні договори, що укладаються державами з метою врегулювання відносин *inter se* найчастіше такого тлумачення не потребують, оскільки укладаються двома державами, що попередньо з'ясували усі можливі неоднозначні аспекти у врегулюванні тієї чи іншої сфери міждержавних відносин. В цьому плані двосторонні міждержавні договори є більш довершеними, оскільки, як зазначає І.І. Лукашук у своїй праці, двосторонні міждержавні договори найчастіше містять як нормативні приписи, так і правозастосовчі, що спрощує процес міжнародно-правового регулювання двосторонніх міждержавних відносин та робить його більш ефективним з самого початку дії того чи іншого двостороннього міждержавного міжнародного договору.

Такі характеристики двосторонніх договорів свідчать про неодмінне розширення предметної сфери їх застосування. На підтвердження цієї тези існує думка, що коло питань, які можуть бути врегульовані між державами на двосторонньому рівні є набагато ширшим, ніж коло тих питань, що будуть врегульовані державами у їхніх відносинах за допомогою універсальних міжнародно-правових норм. Відтак, двосторонні договори, укладені державами дають їм змогу самостійно визначати міжнародно-правові засади їхніх зовнішніх зносин і впливати в такий спосіб на усі міжнародні відносини в цілому.

Відтак, очевидною є взаємодія партикулярних норм, закріплених у двосторонніх договорах і регіональних норм з універсальними. Партикулярні та регіональні норми, з урахуванням всієї своєї специфіки, конкретизують більш загальні за своїм змістом універсальні норми, а також забезпечують ефективність їхнього застосування.